

SOSTORILSTVO V PRIMEŽU TEORETIČNIH MODELOV IN PRAKTIČNIH IZZIVOV

Matjaž Ambrož,

*univerzitetni diplomirani pravnik, doktor pravnih znanosti,
izredni profesor na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani*

1. UVOD

Sostorilstvo je v slovenskem pravnem prostoru tradicionalno pojmovano objektivno-subjektivno. Pri vsebinski napolnitvi te formule, zlasti njenega subjektivnega dela, sicer prihaja do manjših razhajanj, prevladujoče gledanje, ki se je usidralo tudi v sodni praksi, pa je naslednje: po objektivni plati je za sostorilstvo potrebno sodelovanje pri sami izvršitvi ali vsaj bistven prispevek k dejanju, po subjektivni plati pa, da sostorilec dejanje šteje »za svoje lastno«, da ravna *cum animo auctoris* oziroma s »storilsko voljo«.¹ Gre za eno od možnih oblik združevanja objektivnih in subjektivnih teorij storilstva, ki skuša preseči pomanjkljivosti, značilne za objektivne in subjektivne teorije v njihovi čisti obliki.² Vendar pa tudi ta, združevalni pristop težav v resnici ne odpravlja.

Namen pričujočega prispevka je najprej razčleniti težave objektivno-subjektivne koncepcije sostorilstva, kot je uveljavljena pri nas, nato pa predstaviti alternative tej koncepciji, zlasti danes prevladujočo idejo o sostorilstvu kot funkcionalni oblasti nad dejanjem.

Pri tem si je treba biti že od začetka na jasnem: tudi ta zamisel ni čudežno zdravilo za vse dileme sostorilstva. Že zato ne, ker gre v izhodišču za precej abstrakten pravni standard, ki sam zase ne more rešiti konkretnih dilem sostorilstva, ne da bi puščal nekaj prostora arbitrarnosti – nemški pisec Freund

¹ Glej denimo odločbi Vrhovnega sodišča RS I Ips 343/2004 in I Ips 231/2004; prim. L. Bavcon, v: L. Bavcon, A. Šelih, D. Korošec, M. Ambrož in K. Filipčič, nav. delo (2009), str. 325.

² O težavah, ki jih odpirajo posamezne »čiste« teorije storilstva, M. Ambrož, nav. delo (2010), str. 631–649.

idejo oblasti nad dejanjem primerja s »čarovniškim klobukom, iz katerega vselej lahko potegnemo poljuben rezultat«. ³ Poleg tega pa ne kaže prezreti, da oblast nad dejanjem ne more biti univerzalno merilo storilstva, temveč deluje prepričljivo le pri deliktih, ki so splošni (torej taki, da je njihov storilec lahko vsakdo), storitveni in naklepni hkrati.

Vendarle pa so desetletja dela ideji o storilstvu kot oblasti nad dejanjem za sabo pustila razvejen pojmovni aparat, ki je iz neke abstraktne in izmuzljive ideje napravil obsežen instrumentarij spopadanja s posameznimi značilnimi dilemami. Ta pojmovni aparat je danes široko sprejet, kar omogoča skupen jezik o dilemah storilstva in udeležbe. Zato se zdi najbolj racionalno idejo o oblasti nad dejanjem kot izhodišče sprejeti, zavedajoč se njenih omejitev. Nesmiselno bi bilo namreč stvari zapletati s snovanjem kakšnega drugega »metaprincipa«, ki bi moral biti, da bi lahko odigral svojo vlogo, prav tako abstrakten in izmuzljiv. Bolj kot ukvarjati se z različnimi metaprincipi, ki morajo po naravi stvari biti skrajno splošni (in so zato težko uporabni), se zdi pomembno opredeliti se do konkretnih dilem, ki jih načenja sosterilstvo – to bo rdeča nit pričujočega prispevka.

2. TEŽAVE »STORILSKE VOLJE« KOT MERILA SOSTORILSTVA

Težave pri nas uveljavljenega objektivno-subjektivnega pojmovanja sosterilstva so manj vidne, dokler objektivno in subjektivno merilo vodita k enakeму rezultatu. Če oseba A s silo obvlada oškodovanca, da mu pajdaš (oseba B) lahko odvzame denar, hkrati pa celoten kriminalni podvig šteje za »svoje dejanje«, ni dvoma, da je sosterilec ropa. Toda vzemimo, da bi A isti prispevek opravil »z notranjim odporom«, brez kakršnegakoli interesa biti udeležen pri delitvi dobička, zgolj zato, da vrne uslugo svojemu kriminalnemu tovarišu. Če torej A ropa ne bi štel za »svoje dejanje« – bi morala biti zato pravna presoja njegovega ravnanja kaj drugačna? Ali je prav, da sodbo o obliki odgovornosti (sosterilec ali pomagač) prepustimo notranjim občutjem obdolženca? Se je mogoče sosterilski odgovornosti izogniti tako, da se notranje distanciraš od dejanja?

Če bi za sosterilstvo vselej zahtevali oboje, prispevek ustrezne teže in storilsko voljo hkrati, bi morali na vsa postavljena vprašanja odgovoriti pritrdilno. To pa bi bilo neživljenjsko in kriminalitetnopolitično nesprejemljivo. Vodilo bi v

³ G. Freund, nav. delo (2009), str. 383; podobno je že E. Schmidhäuser oblast nad dejanjem imenoval »čarovniški izrek« (nav. delo, str. 330); za kritiko vsebinske praznosti oblasti nad dejanjem kot merila storilstva glej tudi J. Renzikowski, nav. delo (1997), str. 18–21.

subjektivizem, ki bi omogočil, da dejanje izvršiš z lastnimi rokami, hkrati pa nisi njegov storilec, ker se pač sam ne šteješ za storilca.⁴

Zato je najprej na mestu sklep, da je storilska volja nepomembna, kadar gre za sostorilstvo, pri katerem sostorilec izpolni del zakonskih znakov (»sostorilstvo v ožjem pomenu«⁵).⁶ Kdor sodeluje pri sami izvršitvi, je lahko sostorilec ne glede na to, ali dejanje šteje za svoje, za tuje ali pa se s tem vprašanjem morda sploh ne ukvarja.

Je potemtakem storilska volja primerna kot merilo vsaj v tistih situacijah, ko posameznik ne sodeluje z izvršitvenimi ravnanji (»sostorilstvo v širšem pomenu«)? Na prvi pogled morda. Kdor pri tatvini poskrbi za to, da je pozornost oškodovanca usmerjena drugam, ob tem pa tatvino šteje »za svojo«, je seveda sostorilec. Toda ali je kaj drugače, če tatvino šteje »za tujo«? Kako se odločiti, kadar objektivno in subjektivno merilo »vlečeta« vsako v svojo smer? Bomo sostorilstvo kljub bistvenemu prispevku v času izvršitve zanikali, ker ni bilo storilske volje? Ali pa bomo – kar je bolj verjetno – ob ustrezno intenzivnem objektivnem prispevku storilsko voljo preprosto »našli«?

Pravkar povedano pa ni edina težava izpeljave sostorilstva, ki poleg objektivnih meril stavi tudi na storilsko voljo. Bistveni problem merila storilske volje je, da stavi na neko psihično danost, ki je v resničnosti pogosto ni. Le redko bo posameznik v času izvršitve dejanja napravil jasno in koherentno refleksijo tega, ali trenutno dogajanje šteti za »lastno« ali »tuje« dejanje. Pa tudi če bi bil ta premislek v resnici opravljen, bi bila njegova vsebina neposrednemu sodniškemu spoznanju težko dostopna.⁷ V praksi zato »storilska volja« pogosto ni več kot fraza: razsojajoči se najprej intuitivno odloči, ali je nekdo sostorilec ali pa zgolj pomagač (oziroma ali si zasluži višjo ali nižjo kazen), nato pa »storilsko voljo« bodisi potrdi bodisi ovrže.⁸

⁴ Tak subjektivizem je zaznamoval starejšo nemško sodno prakso in prišel do izraza v nekaj znamenitih odločbah, ki so postale obče mesto kritike v komentarjih in učbenikih. Med najbolj razpitenimi sta zadevi »Kopalna kad« in »Stašinski«, ki ju povzemam v delu, navedenem v op. št. 2.

⁵ Poimenovanji sostorilstvo v ožjem pomenu (sodelovanje z izvršitvenimi ravnanji) in v širšem pomenu (sodelovanje z ravnanjem, ki ni izvršitveno) najdemo pri Bačiču (F. Bačič, nav. delo, str. 307), udomačila pa ju je tudi slovenska sodna praksa.

⁶ Tako že B. Zlatarič, nav. delo (1956), str. 103. Prim. L. Bavcon, nav. delo (2009), 324-325.

⁷ Ker je storilska volja neposrednemu sodniškemu spoznanju težko dostopna, je treba o njej posredno sklepati. To je mogoče napraviti na podlagi »objektivnih okoliščin dejanja«, zlasti na podlagi oblike in teže prispevka k dejanju, kar pa je pravzaprav povratek k objektivnemu merilu sostorilstva.

⁸ Prim. C. Roxin, nav. delo (1973), str. 10. Podobno Novoselec za hrvaško sodno prakso ugotavlja, da je storilska volja, ki jo hrvaška sodišča sporadično zahtevajo za sostorilstvo,

Vse to napotuje na sklep, da je ugotavljanje, ali je nekdo ravnal *cum animo auctoris* ali *cum animo socii*, nezanesljivo in težko uporabljivo merilo, zaradi česar bi se mu bilo treba odpovedati. Toda s čim ga nadomestiti?

3. ALTERNATIVE OBJEKTIVNO-SUBJEKTIVNEMU POJMOVANJU SOSTORILSTVA; SOSTORILSTVO KOT FUNKCIONALNA OBLAST NAD DEJANJEM

V jugoslovanskem pravnem prostoru je bila precej vplivna Zlatarićeva teorija o delitvi dela,⁹ ki je za sotorilce poleg oseb, ki sodelujejo z izvršitvenimi ravnanji, štela tudi tiste, ki prispevajo k dejanju z ravnanjem, ki ni izvršitveno, če delujejo v času izvršitve na podlagi skupnega dogovora in po načelu delitve dela.¹⁰ Ob tem velja opozoriti, da ta pogled še danes ostaja primerjalnopravno aktualen: zelo podoben pristop srečamo pri nemški avtorici Ingeborg Puppe, po mnenju katere se je treba zadovoljiti s tem, da za sotorilstvo zadošča vsakršen prispevek, ki je dan v času izvršitve in ustreza skupnemu načrtu. Avtorica se zaveda, da ta rešitev »morda deluje nekoliko formalistično«, vendar pa meni, da na ta način pridobimo zanesljivo podlago za razmejitev sotorilstva in pomoči.¹¹ Težava tako njenega kot Zlatarićevega pristopa je, da v želji po čistih rešitvah precenjujeta pomen skupnega načrta oziroma »delitve dela« ter okoliščine, da je bil prispevek dan v času izvršitve. Ni namreč videti pravega razloga za to, da bi neki drugorazredni, po svoji naravi pomagaški prispevek postal sotorilski samo zato, ker je bil pač opravljen v skladu z vnaprej dogovorjeno delitvijo vlog (in v času izvršitve). Zakaj ne bi mogel pomagač svoje vloge odigrati v skladu z natančnim vnaprejšnjim dogovorom o delitvi dela – in ostati pomagač? Tudi z vidika sankcioniranja ni pravično nekomu naložiti neomiljeno (sotorilsko) kazen, čeprav je bil njegov prispevek obroben.

Pogled v novejšo primerjalno pravo pokaže še številne druge modele razumevanja storilstva in s tem sotorilstva (na primer teorija celovite presoje, teorija socialnih vlog, teorija nosilstva odločanja, teorija avtonomije in druge¹²), vendar pa med njimi pravzaprav ni takih, da v njih ne bi bilo mogoče najti kake šibke točke.

zgolj »prazna formula«, ne pa dejansko sledenje subjektivnim teorijam storilstva. P. Novoselec, nav. delo (2011), str. 1652.

⁹ B. Zlatarić, nav. delo (1951), str. 120–124.

¹⁰ B. Zlatarić, nav. delo (1951), str. 121–122.

¹¹ I. Puppe, nav. delo (2011), str. 288.

¹² Strnjen pregled je na voljo pri J. Renzikowski, nav. delo, str. 21–26; C. Roxin, nav. delo (2006), str. 655–673.

Primeroma si je mogoče ogledati *teorijo celovite presoje* Eberharda Schmidhäuserja, ki s sklicevanjem na celovitost nemara deluje najbolj sposobna odzvati se na kompleksnost življenjske stvarnosti. Njen avtor pojasnjuje, da je k zagovarjanju »celovite presoje« privedlo spoznanje, da ni mogoče izpeljati kakšnega bolj oprijemljivega splošnega merila za razlikovanje storilstva in udeležbe.¹³ Bistvo njegovega pristopa je v tem, da o vprašanju, ali gre za storilstvo ali udeležbo, odločimo na podlagi vseh okoliščin primera. Storilec je, kot strnjeno zapiše Schmidhäuser, tisti, čigar ravnanje »glede na celoto vseh okoliščin dejanskega stanja ustreza zakonskemu opisu delikta storilca«. ¹⁴ Schmidhäuser priznava, da to definicijo zaznamuje »določena mera neizogibne krožnosti«. ¹⁵ Glede krožnosti definicije ima prav, kajti če jo poenostavimo, se ta glasi: storilec je, kdor je glede na vse okoliščine primera po zakonu storilec.

V tej zvezi je treba poudariti tudi, da – v pravu sicer priljubljeno – sklicevanje na celotno presojo in upoštevanje vseh okoliščin primera samo po sebi nikoli ne more rešiti težkih primerov. Preučevanje dejstev oziroma okoliščin primera, pa četudi »vseh« in »v medsebojni povezanosti«, namreč ne daje norme za razsojo. Povedano z banalnim primerom, sposojenim iz estetike: če nas nekdo vpraša, kako vemo, ali je neka ženska lepa, in mu odgovorimo, da se to ugotavlja na podlagi celovite presoje vseh okoliščin primera, si z našim odgovorom ne bo mogel veliko pomagati. Pri navedenem primeru gre seveda za poenostavljanje; Schmidhäuserjeva teorija celovite presoje se ne ustavi pri sklicevanju na vse okoliščine primera, temveč ponudi številna merila, ki jih je treba upoštevati, kot so: navzočnost na kraju dejanja, časovna povezanost prispevka in dejanja, teža prispevka, intenzivnost sodelovanja pri pripravah, obseg obvladovanja dogajanja, nujnost prispevka in njegova nadomestljivost, morebitni posebni cilji sodelujočega, dogovor glede delitve plena, moč osebnosti glede na preostale sodelujoče, vodljivost, podrejanje tujim odločitvam, prepustitev izvršitve drugim in podobno.¹⁶ Vendarle pa tako opredeljevanje kroga relevantnih meril ne rešuje problema, saj če ponudimo več meril hkrati, obenem pa ne določimo njihove hierarhije oziroma ne vzpostavimo vodilnega načela razsoje, še vedno lahko računamo na to, da bo njihova uporaba v enakih primerih vodila v različne rezultate, kar z vidika pravne varnosti ni sprejemljivo.

S povsem podobnimi težavami se sooča *teorija normativne kombinacije*, ki jo je razvilo Nemško zvezno sodišče in je sicer zelo podobna teoriji celovite presoje. Bistvo te teorije je, da mora sodišče storilstvo in udeležbo razmejiti na

¹³ E. Schmidhäuser, nav. delo, str. 330.

¹⁴ E. Schmidhäuser, nav. delo, str. 332.

¹⁵ Prav tam.

¹⁶ Prav tam.

podlagi vrednotenja, pri čemer se ne sme zanašati na eno samo merilo, temveč mora upoštevati kombinacijo meril, kot so: stopnja interesa za uspeh podviga, obseg sodelovanja pri dejanju, oblast nad dejanjem ali vsaj volja tako oblast imeti.¹⁷ Tudi tu je glavna težava ta, da je razmerje med merili nejasno, zato tudi ni jasno, kako odločiti takrat, kadar merila dajejo nasprotujoče si rezultate.

Precej večjo naklonjenost v literaturi danes uživa sicer sploh ne nova¹⁸ teorija o oblasti nad dejanjem, v primeru sotorilstva praviloma konkretizirana kot »funkcionalna oblast nad dejanjem«. Tudi ta ne zagotavlja enostavne formule za »subsumpcijsko« razvrščanje prispevkov med pomagaške in sotorilske, temveč ponuja tole vodilno načelo: vsak od sotorilcev prevzame določeno funkcijo pri izvršitvi dejanja, ki mora biti za uresničitev načrta bistvena. S tem ko sotorilec opravlja svojo funkcijo, obvladuje dejanje kot celoto, kajti od tega, kako bo opravil svojo nalogo, je odvisno, ali bo dejanje uspelo v zamišljeni obliki.¹⁹ V pretežni meri gre za materialno-objektivni pristop, saj je pomembna vsebina prispevka oziroma funkcije, ki jo nekdo opravi, manj pomembna pa je protagonistova subjektivna refleksija tega, kakšno vlogo ima. Tako razumevanje sotorilstva je razmeroma restriktivno, saj sotorilstvo omejuje na prispevke v času izvršitve, ki so za dejanje bistveni.

Pomembna omejitev teorije o oblasti nad dejanjem je, da je uporabna le v primeru kaznivih dejanj, ki so naklepna, storitvena in ki jih lahko izvrši vsakdo. Ta kazniva dejanja Roxin imenuje »oblastni delikti« (nem. *Herrschaftsdelikte*).²⁰ Merilo oblasti nad dejanjem ne pride v poštev pri posebnih kaznivih dejanjih (*delicta propria*), kajti pri njih oblast nad dejanjem ne pomaga nič, če oseba nima lastnosti, ki jo za storilca zahteva zakon. Enako velja za opustitvena kazniva dejanja, pri katerih storilstva ne opredeljuje oblast nad dejanjem, temveč pravna dolžnost aktivnega ravnanja. V tem pogledu so si *delicta propria* in opustitvena kazniva dejanja podobna: skupno jim je, da so njihovi storilci lahko le tisti, ki jim pravni red zaradi njihovih posebnih socialnih vlog nalaga posebne

¹⁷ Teorijo normativne kombinacije je nemško zvezno sodišče (BGH) prvič oblikovalo v sodbi z dne 25. marca 1981 (<www.rechtsportal.de/> (28. 5. 2013)) in se je nato razmeroma čvrsto držalo.

¹⁸ Teorija je germanskega porekla, prvi njeni nastavki segajo še v trideseta leta prejšnjega stoletja. V zadnjih petdesetih letih je njen najvidnejši zagovornik Claus Roxin. Pri nas nanjo opozori Bavcon v drugi izdaji učbenika (1987) in jo šteje za koristno merilo razločevanja sotorilstva in pomoči (L. Bavcon, v: L. Bavcon in A. Šelih, nav. delo (1987), str. 243). Sicer pa se je v nekdanjem jugoslovanskem pravnem prostoru med prvimi zanjo ogrel Bačić, sledila pa mu je večina hrvaških avtorjev, najvidneje Novoselec in Bojanić. Nekaj časa je to teorijo izrecno sprejemal tudi hrvaški KZ, zadnja novela pa je njeno izrecno omembo izpustila.

¹⁹ C. Roxin, nav. delo (2003), str. 77.

²⁰ C. Roxin, nav. delo (2003), str. 10.

dolžnosti, zato ti dve skupini kaznivih dejanj Roxin obravnava pod skupnim imenom »dolžnostni delikti« (nem. *Pflichtdelikte*).²¹ Merilo oblasti nad dejanjem prav tako ne pride v poštev pri lastnoročnih kaznivih dejanjih, kajti pri njih je po volji zakona storilec lahko le tisti, ki dejanje izvrši »lastnoročno« (ustrezneje: ki neposredno, z lastno telesno dejavnostjo izpolni zakonski opis kaznivega dejanja).²² Končno je merilo oblasti nad dejanjem neuporabno tudi v primeru kaznivih dejanj iz malomarnosti, saj se tudi pri njih storilstvo opredeljuje po drugih merilih (kršitev pravil skrbnosti oz. dolžnostnega ravnanja).²³

Obravnavo dilem, ki jih odpira institut sostorilstva, je zato smiselno razdeliti v dva dela. Pričujoči prispevek omejujem na tisto jedro deliktov, ki so naklepni, storitveni in splošni (kar je večina kaznivih dejanj, tako na normativni ravni kot v pravosodni stvarnosti). Ločeno pa nameravam obdelati posebnosti, ki so vezane na sostorilsko izvršitev posebnih, opustitvenih, lastnoročnih in malomarnih deliktov.

4. ELEMENTI SOSTORILSTVA

4.1. Skupna odločitev za dejanje

Prva predpostavka sostorilstva je skupna odločitev za dejanje oziroma dogovor za dejanje (včasih imenovan tudi skupni načrt). Običajno se ta predpostavka izpeljuje iz zakonske zahteve, da sostorilec dejanje izvrši »skupaj z drugim«: da bi izvršitev lahko bila skupna, je med protagonisti potrebno predhodno usklajevanje. Gre za subjektivni element sostorilstva, ki posamezne prispevke sostorilcev poveže v celoto in s katerim se upravičuje vzajemno pripisovanje učinkov skupnega delovanja vsakemu od sostorilcev.²⁴ Vsakemu od sostorilcev, ki so se vnaprej dogovorili za tatvino, pri kateri bodo vsi skupaj torbo polnili z ukradenimi stvarmi, se kot vrednost ukradene stvari pripiše tudi tisto, kar so v torbo zmetali pajdaši. In narobe: sodelovanje s prispevkom, s katerim drugi

²¹ Prav tam, str. 107 in 671.

²² Katera kazniva dejanja zahtevajo »lastnoročno« izvršitev, je stvar interpretacije posameznih zakonskih opisov in zato seveda v posameznih primerih sporno. V slovenski literaturi glej zlasti ekskurz o lastnoročnih kaznivih dejanjih v D. Korošec, nav. delo, str. 195–200.

²³ Sploh pa so kazniva dejanja iz malomarnosti tujek v sistemu storilstva in udeležbe. Pri njih se tako slovensko kot nemško kazensko pravo odpovedujeta dualizmu storilstva in udeležbe in za storilca preprosto štejeta vsakogar, ki s kršitvijo dolžnostnega ravnanja prispeva k nastanku prepovedane posledice.

²⁴ H.-H. Jescheck in T. Weigend, nav. delo, str. 678. Idejo, da gre pri sostorilstvu za vzajemno pripisovanje učinkov skupnega delovanja, kritizira G. Freund, nav. delo, str. 423–424.

ne soglašajo, ne more utemeljiti sotorilstva.²⁵ V takih primerih bo šlo lahko za (nedogovorjeno) pomoč, eksces enega od sotorilcev ali vzporedno storilstvo.

Zahtevo, da je za sotorilstvo potrebna skupna odločitev za dejanje, je mogoče razumeti na različne načine. V najstrožji izpeljavi bi zahtevali vnaprejšnji in izrecni dogovor sodelujočih. Tako strogo pojmovanje bi domet sotorilstva precej zožilo: iz pojma sotorilstva bi izločilo spontane skupne akcije in naknadne pristope h kaznivim dejanjem, ki se že izvršujejo. Zato je zahteva, da mora med sotorilci obstajati »dogovor« v teoriji in praksi, precej zmehčana. Tako ni treba, da bi bil dogovor izrecen, temveč je lahko tudi »tih«, »konkudenten« in podobno.²⁶ Prav tako ni treba, da bi bil podan že pred izvršitvijo, temveč lahko do njega pride, ko se je izvrševanje dejanja že začelo. V primerih, ko se nekdo naknadno (že v času deliktnega dogajanja) priključi predhodno izoblikovanemu načrtu in prispeva k dejanju, govorimo o sukcesivnem sotorilstvu.

4.1.1. Sukcesivno sotorilstvo

Naknadna priključitev že izoblikovanemu načrtu z lastnim prispevkom načeloma lahko utemeljuje sotorilsko odgovornost, odpira pa nekaj spornih vprašanj. Utemeljitev sotorilstva na naknadnem pristopu ni sporna, kadar se novinec pridruži v stadiju poskusa, spor pa obstaja glede tega, ali je sukcesivno sotorilstvo mogoče tudi še med formalnim in materialnim dokončanjem dejanja.²⁷

To vprašanje je po tukaj zastopanem stališču treba obravnavati diferencirano glede na vrsto kaznivega dejanja. Priključitev med formalnim in materialnim dokončanjem lahko utemeljuje sotorilstvo pri *trajajočih kaznivih dejanjih*. Pri teh kaznivih dejanjih je namreč vzdrževanje protipravnega stanja, ki zaznamuje interval med formalnim in materialnim dokončanjem dejanja, del biti kaznivega dejanja. Tako je lahko nekdo, ki se pridruži ugrabiteljem v fazi, ko je žrtvi že odvzeta prostost, (sukcesivni) sotorilec ugrabitve. Smiselno enako velja tudi za druga *kazniva dejanja z iterativno zgradbo*²⁸ oziroma za primere enotnosti ravnanja v naravnem smislu: kdor se naknadno priključi tatvini de-

²⁵ C. Roxin, nav. delo (2006), str. 285.

²⁶ Tako denimo Vrhovno sodišče RS zahteva skupno odločitev za izvršitev dejanja, ki pa ni nujno izrecna, temveč je lahko razvidna iz koordiniranega delovanja (Ips 10073/2009-187), smiselno enako tudi I Ips 158/2000.

²⁷ Glej denimo C. Roxin, nav. delo (2003), str. 90–91. Smiselno enako vprašanje se odpira v zvezi s časovnimi mejami pomoči, v slovenski literaturi o tem vprašanju M. Ambrož, nav. delo (2011), str. 70–73.

²⁸ Za splošen pregled kaznivih dejanj, pri katerih je mogoče ločiti formalno in materialno dokončanje, H.-H. Jescheck in T. Weigend, nav. delo, str. 517.

setih vreč cementa, je lahko sosterilec, čeprav ni sodeloval pri odvozu prvih petih vreč.

Možnost konstrukcije sukcesivnega sosterilstva na podlagi priključitve po formalnem dokončanju pa je treba zavrniti, kadar ravnanja po formalnem dokončanju ležijo *zunaj biti kaznivega dejanja*. Tak primer je tatvina, ki je formalno dokončana z odvzemom stvari, o materialnem dokončanju pa običajno govorimo tedaj, ko je stvar uspešno odpeljana in spravljena na varen kraj.²⁹ V teh primerih bi bilo nedopustno s pomočjo pojma materialnega dokončanja bit kaznivega dejanja napihovati onkraj meja, ki jih je postavil zakonodajalec.³⁰ Nekdo, ki se storilec tatvine priključi šele, ko že bežijo z ukradenimi stvarmi, tako da ovira njihove zasledovalce, je morda odločilno prispeval k temu, da so bile ukradene stvari lahko varno spravljene, ni pa imel funkcionalne oblasti nad dejanjem v času njegove izvršitve, zato ni sosterilec. V poštevek seveda pride odgovornost za samostojno kaznivo dejanje pomoči storilcu po storitvi kaznivega dejanja po 282. členu KZ-1.³¹

Pri sukcesivnem sosterilstvu je prav tako sporno, ali je mogoče tistemu, ki je pristopil naknadno, pripisati odgovornost tudi za *kvalifikatorne okoliščine*, pri uresničitvi katerih ni sodeloval. Če se denimo novi sosterilec pridruži tatvini in skupaj z drugimi jemlje stvari, vendar šele po tem, ko je bil vlom že izvršen, ali naj odgovarja kot sosterilec pri navadni ali vlomni tatvini? Argument za vlomno tatvino bi lahko bil, da je tudi storilcu, ki je pristopil naknadno, prišel prav predhodni vlom in da ni imel pomislekov izkoristiti »zatečeno stanje«. Poleg tega bi bilo mogoče pomisliti na primerjavo s pomagačem: tudi pomagaču se pripiše odgovornost za celoten delikt, čepravno je sodeloval le pri njegovem delu. Vendar pa je med sosterilstvom in pomočjo pomembna strukturna razlika. Pomoč je akcesorna, kar pomeni, da je kaznivost pomagača vezana na podporo dejanja, ki ga izvrši nekdo drug. Storilec pa je odgovoren za svoje lastno dejanje, zato ni prav, da bi odgovarjal tudi za dogajanja, na katera ni mogel vplivati. Povedano v jeziku ideje o oblasti nad dejanjem: preteklih dogajanj ni mogoče obvladovati, zato pri njih tudi ni mogoče sosterilsko sodelovati.³² Zato danes večinsko mnenje upravičeno zavrača možnost, da bi sukcesivni so-

²⁹ Za izjemo od pravkar povedanega lahko štejemo tatvino velikih in težkih predmetov, pri čemer je smiselno že za formalno dokončanje zahtevati, da je stvar tudi odpeljana (storilcu denimo nič ne pomaga, če mu je uspelo velikanski bronasti kip ločiti od postavka, če ga ne more premakniti z mesta). Prim. C. Roxin, nav. delo (2003), str. 90. Sicer je vprašanje določitve nastopa formalnega dokončanja stvar razlage posameznih kaznivih dejanj in s tem posebnega dela.

³⁰ Glej o tem tudi razdelek 4.2.2. v nadaljevanju.

³¹ Smiselno enako stališče Vrhovno sodišče RS v zadevi I Ips 217/2000.

³² Prim. C. Roxin, nav. delo (2003), str. 92–93.

storilec odgovarjal za kvalifikatorne okoliščine, pri uresničitvi katerih ni sodeloval.³³

4.1.2. Eksces sosterilca

Predhodna uskladitev med sosterilci (skupni dogovor) je podlaga za vzajemno pripisovanje učinkov skupnega delovanja vsakemu od sosterilcev. Kadar eden od sosterilcev ravna onkraj okvirov dogovorjenega, ta njegov eksces drugih sosterilcev ne obremeni. To praviloma izhaja že iz splošne omejitve, da sosterilci odgovarjajo v okviru svojega naklepa ali malomarnosti (prvi odstavek 41. člena KZ-1). V primeru ropa zlatarne, ko sosterilca naletita na intenziven odpor zlatarja in ga eden od njiju usmrti s strelnim orožjem, je razsoja torej odvisna od tega, ali sta v načrtu to možnost predvidela in se dogovorila, da bo glede na okoliščine primera streljal eden ali drugi (potem sosterilska odgovornost za umor),³⁴ ali pa je bilo streljanje na zlatarja za drugega sosterilca presenečenje (potem je umor eksces sosterilca, ki je streljal).

Tu je treba omeniti še tretjo možnost, namreč, da A in B nalogo morebitnega streljanja vnaprej sporazumno poverita izključno B-ju, ki to nalogo tudi opravi. Tu seveda ni mogoče govoriti o njegovem ekscesu (ni šlo za odstop od dogovorjenega), vendar pa tudi o A-jevem sosterilstvu pri umoru ne. Res je sicer, da je A, ki ni streljal, sodeloval pri načrtovanju tega dejanja, načrt pa je obsegal izvedbo ropa tudi za ceno oškodovančevega življenja. V tem smislu je bila usmrtitev oškodovanca tudi v interesu A-ja, morda je to dejanje celo »štel za svoje«. Kljub temu pa po tukaj zastopanem restriktivnem razumevanju sosterilstva sodelovanje pri načrtovanju, interes za izvršitev dejanja in navzočnost na kraju dejanja med izvršitvijo za sosterilstvo še ne zadoščajo. Oblasti nad dejanjem, kar zadeva umor, A vendarle ni imel. A bo tako zgolj – glede na okoliščine primera – pomagač ali napeljevalec.

Za eksces gre seveda tudi tedaj, kadar eden od sosterilcev mimo skupnega dogovora izpolni kvalificirano obliko kaznivega dejanja (pri tatvini eden od sosterilcev brez vednosti drugih nosi orožje). Tvrstni položaji so pravno razmeroma čisti, seveda pa lahko povzročijo težave v spoznavnem pogledu, saj dogovori med sosterilci večinoma niso zapisani, poleg tega pa so – kot vse »pogodbe« – odprti za različne razlage.

³³ J. Bauman, U. Weber in W. Mitsch, nav. delo, str. 697; H.-H. Jescheck in T. Weigend, nav. delo, str. 678.

³⁴ V primerih, ko pri načrtovanju poteka dogodkov ni mogoče docela natančno predvideti in se sosterilca dogovorita, da bo neko nalogo glede na okoliščine primera opravil eden ali drugi (npr. tisti, ki bo prvi prišel v stik z oškodovancem), gre za t. i. *alternativno sosterilstvo*, ki po večinskem mnenju omogoča pripis sosterilske odgovornosti tudi tistemu, čigar alternativni prispevek ni bil realiziran. Glej C. Roxin, nav. delo (2006), str. 735–736.

Vprašanje je, ali lahko govorimo o ekscesu tedaj, ko je dejanje, ki ga izvrši eden od sotorilcev, v grobem sicer pokrito z naklepom preostalih, vendarle pa gre odstop od načrta. Pri manjših odklonih od dogovorjenega, s katerimi je bilo glede na okoliščine primera mogoče računati, ne gre za eksces, saj pri načrtovanju vseh nadrobnosti izvršitve ni mogoče predvideti. Tako denimo ne bi šlo za eksces v primeru, ko bi eden od sotorilcev tatvine namesto dogovorjenega denarja vzel dragocenosti, ki jih je mogoče zlahka unovčiti.³⁵ V navedenem primeru je bila »kavza« dogovora sotorilcev dosega premoženjske koristi zato takšna, sicer samovoljna sprememba predmeta tatvine ne pomeni ekscesa. Drugače pa je v primeru, ko je načrt sotorilcev usmerjen v strogo individualiziran objekt napada, ki ga eden od sotorilcev naklepno spremeni: namesto da bi usmrtil osebo A, kot je bilo dogovorjeno, usmrtil osebo B. Čeprav je naklep vseh obsegal vzeti človeško življenje, pa načrt sotorilcev ni bil usmerjen v usmrtitev kogarkoli (abstraktnega človeka), zato drugi sotorilci ne odgovarjajo za samovoljno usmrtitev nedogovorjene žrtve.³⁶

Pravno spornejša je obravnava *nenaklepnih ekscesov* sotorilcev. Za ponazoritev te problematike je mogoče vzeti zadevo *Zasledovalec iz nemške sodne prakse*, ki je po nevsakdanjosti primerljiva s primeri, ki nastajajo v profesorskih kabinetih.³⁷ Trije sotorilci so bili dogovorjeni, da ob pobegu s kraja vlomne tatvine na morebitne zasledovalce tudi streljajo. Eden od njih je zaradi mraka svojega pajdaša zmotno štel za zasledovalca in nanj streljal z usmrtitvenim naklepom. Glede sotorilca, ki je streljal, je nesporno, da gre za poskus umora in da njegova zmota v osebi nima učinkov. Precej zapleteno vprašanje kazenskopravne dogmatike pa je, ali je sotorilec poskusa umora tudi pajdaš, ki je bil sam žrtev streljanja. Nemško zvezno sodišče in del teorije na to vprašanje odgovarjata pritrdilno, in sicer z argumentom, da je zmota o osebi, ki ne vpliva na presojo odgovornosti enega od sotorilcev, neupoštevna tudi pri vseh preostalih: tudi ranjeni pajdaš je sodeloval pri dogovoru, da se na zasledovalce strelja, če je zaradi zmote o osebi postal žrtev streljanja sam, to ne vpliva na njegovo sotorilsko odgovornost za streljanje. To rigidno stališče je vendarle nekoliko omehčano s tem, da naj bi ranjeni pajdaš odgovarjal le za neprimeren poskus umora, saj je bil z njegovega stališča objekt umora (torej on sam) neprimeren.³⁸ Kljub temu zmehčanju pa se zdi rešitev, ki oškodovanca razglasi

³⁵ W. Joecks, v: B. Heintschel-Heinegg, nav. delo, str. 1056.

³⁶ Prim. C. Roxin, nav. delo (2003), str. 80.

³⁷ BGHSt 11, 268; dostopno na <www.ejura-examensexpress.de/online-kurs/entsch_show_neu.php?Alp=1&dok_id=2867> (29. 5. 2013).

³⁸ J. Bauman, U. Weber in W. Mitsch, nav. delo, str. 698; H.-H. Jescheck in T. Weigend, nav. delo, str. 676 (avtorja sicer zagovarjata to izpeljavo, vendar se zavzemata za nekaznivost).

za storilca neprimerne poskusa lastnega umora, neživljenjska (torej taka, da nasprotuje pravnemu občutku), zato jo del teorije upravičeno zavrača. Na ravni dogmatike je argumente za zavrnitev predstavljene rešitve mogoče iskati v dogovoru sosterilcev, ki ni obsegal streljanja na kogarkoli, temveč na zasledovalce. Čeprav je strelec ta dogovor prekršil nenaklepno, gre še vedno za odstop od dogovorjenega in s tem za eksces, za katerega drugi sosterilci ne odgovarjajo.³⁹

4.1.3. Vzporedno sosterilstvo

V primerih, ko dogovora ni, pač pa ravnanja več storilcev naključno sovpadajo in skupaj povzročijo posledico, gre za t. i. *vzporedno storilstvo*. Praktična razlika med sosterilstvom in vzporednim storilstvom je v tem, da se sosterilcem vzajemno pripisujejo posledice dogovorjenega skupnega delovanja, vzporedni storilci pa odgovarjajo samo za lastne vzročne prispevke. Pri naklepnih kaznivih dejanjih je vzporedno storilstvo v praksi redko. Novoselec v tej zvezi navaja zadevo, v kateri je eden od sinov želel ubiti očeta, vanj je izstrelil šest nabojev in zapustil prostor, nato pa je njegov brat s topim delom sekire usmrtil ranjenega, a še živečega očeta (VSRH, I Kž-835/96). Ker med bratoma ni bilo vnaprejšnjega dogovora, ne gre za sosterilstvo, prav tako pa ni mogoče govoriti o sukcesivnem sosterilstvu, saj tudi naknadnega sporazuma ni bilo (prvi brat je zapustil sobo še pred ravnanjem drugega, njegovih namenov pa ni poznal).⁴⁰ Glede na te okoliščine je smrt oškodovanca mogoče pripisati edino ravnanju drugega brata, prvi pa je storilec poskusa uboja.

Vzporedno storilstvo pa je razmeroma pogosto pri malomarnih deliktih, denimo v cestnem prometu, ko več udeležencev, vsak s svojo kršitvijo cestno-prometnih predpisov, prispeva k prometni nesreči. V delu literature je celo zastopano stališče, da so storilci, ki iz malomarnosti skupaj povzročijo posledico, lahko *edino* vzporedni storilci, sosterilstvo pri malomarnih deliktih naj smiselno ne bi bilo mogoče.⁴¹ Vendarle je ustrezneje ločevati položaje, ko več malomarnih storilcev neodvisno drug od drugega povzroči posledico (potem vzporedno storilstvo), od položajev, ko več storilcev povzroči posledico z usklajenim kršenjem pravil skrbnosti (potem malomarno sosterilstvo). To razlikovanje ni le dlakocepljenje, temveč ima pomembne praktične posledice pri pripisovanju odgovornosti: vzporedno storilstvo ne dopušča pripisovanja posledice ravnanjem, za katera ni dokazano, da so njen vzrok; sosterilstvo pa

³⁹ C. Roxin, nav. delo (2006), str. 286–289, in nav. delo (2003), str. 80.

⁴⁰ P. Novoselec, nav. delo (2009), str. 353.

⁴¹ Prim. H.-H. Jescheck in T. Weigend, nav. delo, str. 676–677; F. Bačić, nav. delo, str. 311.

omogoča tudi pripis posledice vsem, ki so sodelovali pri delovanju, ki jo je povzročilo, čeprav vsak prispevek sam zase ni bil vzročen.

4.2. Skupna izvršitev dejanja

4.2.1. Odločilnost prispevka kot merilo sostorilstva

Poleg skupne odločitve za dejanje je za sostorilstvo potreben tudi objektivni prispevek k dejanju, ki ima ustrezno težo. Najmanj sporni so primeri, kadar je prispevek tak, da pomeni izvršitveno ravnanje, da se torej z njim izpolni vsaj eden od zakonskih znakov. Nesporno je tudi, da pri večaktnih kaznivih dejanjih za sostorilstvo zadošča sodelovanje pri enem od aktov (npr. zgolj pri uporabi sile ali izrekanju grožnje pri ropu). Seveda pa izvršitveno ravnanje samo po sebi še ne zagotavlja sostorilstva, mogoče je namreč, da bodo obstajale ovire za sostorilstvo na subjektivni strani, denimo odsotnost ustrezne skupne odločitve za dejanje ali pa odsotnost lastnosti, ki jo zakon zahteva za storilca.

Poleg sodelovanja z izvršitvenim ravnanjem zakon kot zadostne prispevke šteje tudi tiste, ki nimajo narave izvršitvenih ravnanj, vendar pa k izvršitvenim ravnanjem »odločilno prispevajo« (drugi odstavek 20. člena KZ-1). Tu je zakonsko besedilo vsebinsko v sozvočju z idejo o sostorilstvu kot funkcionalni oblasti nad dejanjem, po kateri so sostorilski prispevki lahko le tisti, ki so »znatni« (*erheblich*).⁴² Ključno vprašanje pri tem je seveda, kako vedeti, kateri prispevki so znatni oziroma odločilni.

Enotnega odgovora na to vprašanje ni. Priljubljena formula se glasi, da so odločilni tisti prispevki, od katerih je odvisno, ali bo kriminalni podvig v zamišljeni obliki »uspel ali propadel«.⁴³ Zelo podobne usmeritve daje nauk o sostorilstvu kot funkcionalni oblasti nad dejanjem, ki ga razvija Roxin: o soobvladovanju deliktnega dogajanja, ki je potrebno za sostorilstvo, naj bi lahko govorili le tedaj, kadar posameznik v času izvršitve opravlja funkcijo, od katere je odvisna uspešna uresničitev načrta.⁴⁴ Na drugem mestu avtor še bolj decidirano pravi, da je sostorilsko tisto ravnanje, ki ustreza dogovorjeni funkciji in s katerim »celotni podvig stoji ali pade«.⁴⁵

Ta kratka in jasna formula ima vendarle nekaj težav. Prvič, pri vprašanju, ali bi brez prispevka podvig v zamišljeni obliki propadel, gre za hipotetično presojo,

⁴² C. Roxin, nav. delo (2003), str. 87.

⁴³ Jedrnata analiza tega standarda, kot se je izoblikoval v švicarski sodni praksi, v K. Seelmann, nav. delo, str. 144–145. Za hrvaško sodno prakso P. Novoselec, nav. delo (2009), str. 353–354.

⁴⁴ C. Roxin, nav. delo (2003), str. 87.

⁴⁵ C. Roxin, nav. delo (2006), str. 280.

ki je nezanesljiva in v sebi nosi nevarnost arbitrarnosti. Kako pravzaprav zanesljivo vedeti, ali bi neka tatvina uspela brez stražarjevega prispevka?

Tudi če to spoznavno omejitev odmislimo, težave ostanejo. Pristop, ki kot odločilne šteje le prispevke, od katerih je odvisna uspešna izvršitev podviga, ima težavo s prispevki, ki se kvalitativno zdijo sostorilski, vendar pa bi brez njih podvig prav tako uspel. Vzemimo pogosto uporabljeni šolski primer. Kdor trdno zgrabi žrtev, da jo drugi lahko zabode z nožem, je sstorilec uboja (držanje žrtve sicer ni izvršitveno ravnanje uboja, vendar dejanja brez tega v načrtovani obliki ne bi bilo mogoče izvršiti: žrtev bi se izmikala, branila ali ušla). Zdaj pa primer spremenimo tako, da žrtev po predhodnem dogovoru namesto enega zgrabijo trije krepki moški, kar je glede na telesno konstitucijo žrtve popolnoma odveč. Pravzaprav jim drenjanje okoli žrtve ustvari precej dodatnih preglavic, veliko lažje bi nalogo opravila dva, zadoščal pa bi tudi en sam, kar je bilo že vnaprej jasno. Ali to pomeni, da prispevka dveh, ki sta bila odveč, nista sstorilstvo? In če je tako, prispevka katerih dveh moških sta bila pravzaprav odveč?

Težave ni mogoče prepričljivo rešiti s sklicevanjem na to, da so bili prispevki vseh treh moških vendarle *nujni za uspeh podviga v njegovi konkretni (načrtovani) obliki* (če bi žrtev namesto treh držal en sam moški, bi podvig sicer uspel, vendar ne v načrtovani obliki, ki je zahtevala sodelovanje treh). S takim manevrom ne pridobimo veliko, le približamo se teoriji o delitvi dela, po kateri je bistvo sstorilstva v tem, da si sstorilci delo razdelijo, vsebina posameznih prispevkov pa ni odločilna.

Kljub temu da v opisanem primeru od vseh prispevkov ni bilo odvisno, ali podvig »uspe ali propade«, pa ni mogoče zanikati enakovredne vloge vseh sodelujočih, ki so žrtev držali. Kakor hitro namreč začnemo razpravljati o tem, prispevek katerega od sodelujočih ni bil nujno potreben, pridemo do nesprejemljivega sklepa, da nihče od moških, ki so žrtev držali, ni sstorilec, saj se vsak od njih lahko sklicuje na to, da bi podvig uspel tudi brez njega. Podobne težave ima že omenjeno alternativno sstorilstvo, pri katerem eden od sstorilcev sploh ne pride na potezo.

Vse povedano vodi v spoznanje, da naravoslovna vzročnost v smislu nujnega pogoja ne more biti merilo odločilnosti prispevka.⁴⁶ S tem ne povemo nič novega, gre za težavo, na katero so naletele že tiste starejše materialno-objektivne teorije storilstva, ki so bistvo storilstva videle v tem, da je neko ravnanje nujni

⁴⁶ Zato ni mogoče pritrditi Stojanoviću, ki ključ do odločilnosti (bistvenosti) prispevka išče v tem, da mora biti ta *condicio sine qua non* za izvršitev prispevka. Z. Stojanović, nav. delo, str. 241.

pogoj za izvršitev dejanja (t. i. teorije nujnosti prispevka).⁴⁷ Težava je v tem, da obstajajo ravnanja, ki so nujni pogoj, pa vendar ne morejo biti sotorilska (lekarnar proda sredstvo za izvršitev dejanja), in narobe, da je treba nekatera ravnanja, kot v primeru, predstavljenem zgoraj, šteti za sotorilstvo, čeprav bi bilo dejanje lahko izvršeno tudi brez njih.⁴⁸ Pravkar povedano bi bilo mogoče v jeziku vzročnosti izraziti takole: za sotorilstvo je potrebno, da so prispevki kot celota vzročni, ni pa treba, da je vsak izmed njih vzročen.

Spoznanje, da naknadna presoja, ali je bil neki prispevek nujen za uspeh podviga, ne daje vselej uporabnih rezultatov, je v delu literature pripeljalo do predloga, naj se presoja odločilnosti prispevka prestavi v čas načrtovanja dejanja (t. i. *ex ante* presoja). Roxin tako predlaga, da je treba prispevek šteti za odločilen, če se pri načrtovanju podviga kaže kot tak. Tako naj bi bila denimo straža, ki se pri načrtovanju dejanja kaže kot potrebna za uspešno izvedbo podviga, še vedno sotorilstvo, čeprav se je pri izvršitvi izkazala za nepotrebno, ker ni nihče prišel mimo.⁴⁹ Povedano drugače: ne gre torej za to, ali bi z nekim prispevkom podvig v zamišljeni obliki *dejansko* uspel ali propadel, temveč zgolj za to, ali se je ta prispevek v fazi načrtovanja *zdel* potreben za uspešno izvedbo načrta.

Tej ideji je zelo blizu stališče, izraženo v eni od sodb slovenskega Vrhovnega sodišča (I Ips 231/2004): »Odločilnost prispevka ne pomeni nujno, da brez njega kaznivega dejanja objektivno ne bi bilo mogoče izvršiti, zadošča, da bi bila izvršitev bistveno otežena v očeh sotorilcev.« Razlika je vendarle v tem, da formula Vrhovnega sodišča za merilo jemlje »oči sotorilcev«, Roxin pa stavi na sodniško vrednostno oceno. Na načelni ravni gre torej za različna pristopa: enega, ki je hipotetično-psihološki in se sprašuje, s kakšnimi občutki bi se odzvali sodelujoči, če bi eden od njih preklical že dogovorjeno sodelovanje, in drugega, ki mu ne gre za psihološke ugotovitve, temveč za objektivno (tj. sodniško) ovrednotenje pomena neke dogovorjene funkcije.⁵⁰ V praksi pa je razlika bržkone manjša in gre v obeh primerih za vrednostno oceno sodišča, saj je ugotavljanje, kakšne psihološke procese bi sprožila odločitev enega od sodelujočih, da svojega prispevka ne bo dal, težavno in nezanesljivo.

Odločilnost prispevka torej v zadnji instanci ni stvar logičnih formul ali »ontoloških danosti«, temveč stvar sodniške vrednostne ocene. Kot vselej tudi tu obstajajo položaji, ki so razmeroma čisti, in tisti, ki so mejni – eden takih je naslednja zadeva.

⁴⁷ Podrobneje o teh teorijah v slovenski literaturi M. Ambrož, nav. delo (2010).

⁴⁸ C. Roxin, nav. delo (2006), str. 40.

⁴⁹ C. Roxin, nav. delo (2003), str. 87–88.

⁵⁰ C. Roxin, nav. delo (2006), str. 283.

Sedem obtožencev se je dogovorilo za rop oškodovanca, za katerega je eden od njih za gostilniškim omizjem slišal, da naj bi imel doma spravljeno večjo vsoto gotovine. Delo so si razdelili takole:

- A jih je peljal na kraj dejanja, jih odložil v bližini oškodovančeve hiše, nato pa je odšel v bližnje gostišče, kjer je čakal na njihov klic, da bi jih po dokončanem ropu prišel iskat;
- B, C in D niso vstopili v hišo, temveč so se zadrževali v bližini in po oceni sodišča stražili, kaj natanko so njihove naloge obsegale in kako naj bi ukrepali ob morebitni nevarnosti, ni bilo ugotovljeno;
- B je bil poleg straženja tudi intenzivneje dejaven v fazi priprav – k dejanju je uspešno pritegnil več soobtožencev;
- E, F in G so pozvonili pri vratih in oškodovanca, ki jim je prišel odpret, z udarci zbili na tla, ga zvezali in mu grozili, da bi jim povedal, kje hrani denar, vendar načrtovane velike vsote niso našli (oškodovanec je v resnici ni imel), odnesli pa so denarnico, hranilno knjižico (v kateri je oškodovanec hranil nekaj bankovcev) in še nekaj malenkosti, vse skupaj v vrednosti približno 500 EUR;
- E, F in G so oškodovanca pustili zvezanega v hiši, ki so jo zaklenili, in uničili telefonske aparate, da bi si zagotovili več časa za umik;
- A se je odzval na telefonski klic soobtožencev, se pripeljal iz gostišča in vse skupaj odpeljal s kraja dejanja.

Okrožno sodišče v Celju (K 23/2005) je vseh sedem obsodilo kot sotorilce pri kvalificirani obliki ropa po tretjem odstavku 213. člena KZ (zdaj drugi odstavek 206. člena KZ-1). Pritožbeno sodišče (Kp 344/2005 – Celje) pa je sodbo spremenilo tako, da je B-ja obsodilo zgolj kot napeljevalca, A-ja, C-ja in D-ja pa zgolj kot pomagače.

Razlike v presoji obeh sodišč niti niso presenetljive: straža in zagotovitev hitrega umika s kraja dejanja spadata med prispevke k dejanju, ki tradicionalno sprožajo spore, ali jih obravnavati kot sotorilstvo ali pomoč. Poleg tega pa razlike v presoji sodišč pravzaprav niso tako velike, saj je tudi prvostopenjsko sodišče, ki je vse obdolžence štelo za sotorilce, vendarle dejansko razlikovalo sotorilce prvega in drugega ranga. Pri tistih, ki v hišo niso vstopili, je namreč našlo posebne olajševalne okoliščine, in sicer v tem, da »niso bili v neposrednem stiku z oškodovancem«. Zato jim je kazen omililo pod predpisani posebni minimum, s čimer je po obvozni poti prišlo do pomagaških kaznovanih okvirov.⁵¹

⁵¹ Edino pri B-ju, ki je bil aktivnejši v fazi načrtovanja dejanja (napeljevalec), omilitve ni uporabilo.

Kar zadeva prevoz, ki zagotavlja hitri umik s prizorišča ropa, je načeloma mogoče reči, da bo v večini primerov pomenil sostorilstvo.⁵² V tej smeri je šlo tudi prvostopenjsko sodišče, sklicujoč se na to, da je bil prispevek za soobtožence zelo pomemben, »saj se je oškodovanec relativno hitro osvobodil primeža vrvi in tudi uspel priklicati pomoč pri sosedih in policije«. K temu argumentu velja pripomniti, da bi kazalo dati prednost *ex ante* pogledu, torej, ali je bila hitra zapustitev kraja dejanja pri načrtovanju dejanja videti bistvena za uspeh podviga (kar pri ropih praviloma je). Vendarle pa ni mogoče spregledati, da konkretna zadeva nekoliko odstopa od tipičnih primerov, ko voznik čaka v »pozoru« s prižganim motorjem in spelje s cviljenjem pnevmatik. V pričujoči zadevi je bila hitra zapustitev kraja dejanja očitno manj vitalnega pomena, sicer načrt ne bi dopustil, da voznik čaka v gostišču in si čas krajša s kavo. Zato je v tej zadevi mogoče sprejeti stališče pritožbenega sodišča, da je bila voznikova vloga zgolj vloga pomagača. Dejansko (po učinku) je bilo to tudi stališče prve stopnje, ki je poiskalo poseben razlog za omilitev kazni.

Tudi straža je prispevek, ki se izmika šablonam in ga je treba obravnavati od primera do primera. V konkretni zadevi prvostopenjsko sodišče svojo odločitev, da je trojica, ki je stražila, odigrala sostorilsko vlogo, utemeljuje predvsem s tem, da je bila njihova vloga vnaprej dogovorjena, kot je bilo dogovorjeno tudi, da bodo sodelovali pri delitvi dobička in da so rop šteli tudi za svoje dejanje. V zvezi z argumentom, da so si obetali delež pri plenu, je treba reči, da si tudi napeljevalci in pomagači pogosto obetajo poplačila iz plena, zato tak obet ne more biti nekaj, na čemer bi bilo mogoče utemeljiti razlikovanje storilcev in udeležencev.⁵³ Prav tako iz že predstavljenih razlogov ne more biti odločilna storilska volja, ki jim jo prvostopenjsko sodišče pripisuje, niti sodelovanje pri načrtovanju, ki samo zase za sostorilstvo ne zadošča. Tako ostaja še vprašanje, kakšen je bil pomen njihovega prispevka med izvršitvijo. Kot ugotavlja prvostopenjsko sodišče, tistih obdolžencev, ki so vstopili v hišo, ni bilo treba varovati v razmerju do oškodovanca, saj so imeli nad njim izrazito premoč. Ostane torej še, da bi iskali odločilnost njihovega prispevka v varovanju trojice, ki je v hišo vstopila, pred »nevarnostmi od zunaj«. To vprašanje pa je ostalo neraziskano, tako glede tega, kakšne naj bi možne nevarnosti bile, kot tudi glede tega, kako naj bi stražarji ukrepali, če bi katera od teh nevarnosti nastopila. Ob neraziskanosti teh vprašanj je že spet mogoče pritrditi instančni odločitvi, ki je stražarje degradirala na pomagače (in napeljevalca), kot je že spet mogoče opozoriti, da o tem vprašanju ni dejanskega spora med sodiščema, saj je tudi prva stopnja našla obvozno pot do pomagaških kaznovalnih okvirov.

⁵² P. Novoselec, nav. delo (2010), str. 962–963, C. Roxin, nav. delo (2006), str. 578–579.

⁵³ Prim. C. Roxin, nav. delo (2006), str. 579.

Na koncu se zastavlja vprašanje, ali je tako, v literaturi razmeroma pogosto omahovanje, ki prispevkov, kakršna sta denimo zagotovitev umika ali pa straža, ne razvrsti jasno in enkrat za vselej pod sotorilstvo ali pomoč, sprejemljivo z vidika pravne varnosti. Res je, da ta pristop ustvarja nekaj pravne negotovosti. Toda to še zdaleč ni edini tak primer: pri številnih drugih dilemah uporabe prava ostaja neki nedeljivi prostor proste sodniške ocene, ki ga s formulami in izpeljavami razmeroma uspešno omejujemo, ne moremo pa ga odpraviti – in tudi ni zaželeno, da bi ga.

4.2.2. Časovne meje sotorilskega prispevka

Ustrezna teža prispevka je nujni, ne pa tudi zadostni pogoj sotorilstva. Pomembno je tudi, *kdaj* je prispevek dan. Osrednjo dilemo pomeni vprašanje, ali naj za sotorilstvo zadošča že (ustrezno intenzivno) sodelovanje pri pripravah na dejanje, nekaj kritične pozornosti pa je treba nameniti tudi tezi, da je sotorilski prispevek mogoč vse do materialnega dokončanja dejanja, kar se pogosto navaja kot nekaj samoumevnega.

V nekdanji jugoslovanski teoriji je Zlatarić zavzel stališče, da so podlaga za sotorilstvo lahko le ravnanja v času izvršitve (ne pa v stadiju priprav).⁵⁴ Podobno je v novejši slovenski teoriji pomisleke proti sotorilstvu na podlagi pripravljanih ravnanj izrazil Ferlinc.⁵⁵ Nemška teorija je glede tega vprašanja razcepljena,⁵⁶ njihovo zvezno sodišče (*Bundesgerichtshof*) je možnost konstrukcije sotorilstva razširilo tudi na pripravljana ravnanja, kar kaže pripisati velikemu vplivu subjektivnih teorij, po katerih za sotorilstvo zadošča že kakršenkoli prispevek k dejanju, če le oseba šteje dejanje za svoje.⁵⁷

Osrednji argument za možnost utemeljitve sotorilstva na pripravljanih ravnanjih je, da je tudi prispevek v tej fazi lahko zelo pomemben in da lahko učinkuje tudi še v stadiju izvršitve.⁵⁸ Kot paradni primer je praviloma naveden

⁵⁴ »Ne možemo uzeti suizvršiocem onoga, koji pri izvršenju krivičnog djela nije sudjelovao, ma šta da je prije toga radio, [...] i ma kakav pri tome bio njegov animus.« B. Zlatarić, nav. delo (1956), str. 103.

⁵⁵ Avtor ob uveljavitvi KZ/94 piše: »Morda pa je ob spremembah kazenske zakonodaje vendarle nekoliko zamujena priložnost, da bi tej zakonski definiciji dodali še besedilo, da mora sotorilec kakšno drugačno dejanje storiti v času in okviru izvršitve samega kaznivega dejanja.« A. Ferlinc, nav. delo, str. 2. Prispevek v času izvršitve za sotorilstvo zahtevata tudi I. Bele, nav. delo (2001), str. 218, in L. Selinšek, nav. delo, str. 210, ne da bi sicer to vprašanje posebej problematizirala.

⁵⁶ Za strnjen pregled glej F. Zieschang, nav. delo, str. 361–381; v hrvaški literaturi I. Bojanić, nav. delo, str. 128–139.

⁵⁷ Za prikaz najbolj reprezentativnih zadev glej F. Zieschang, nav. delo, str. 361–363; C. Roxin, nav. delo (2003), str. 82–83.

⁵⁸ J. Bauman, U. Weber in W. Mitsch, nav. delo, str. 689–690.

mafijški šef, ki skrbno načrtuje neki kriminalni podvig, ob izvršitvi katerega pa se umakne v ozadje. Po drugi strani pa proti utemeljitvi sostorilstva na pripravljanih ravnanjih govori, da tisti, ki sodeluje zgolj v fazah priprav, končno odločitev za izvršitev »prepušča avtonomni odločitvi drugih«⁵⁹ oziroma da kdor ne sodeluje v času izvršitve dejanja, dejanja tudi ne more obvladovati.⁶⁰ Končno tudi argument, da prispevki v času priprav lahko učinkujejo tudi v času izvršitve in zato lahko pomenijo sostorilstvo, ni posrečen, saj enako velja za prispevke napeljevalcev in pomagačev.

Stališče, ki sostorilstvo omejuje na čas izvršitve, je treba podpreti. Navedenim argumentom je mogoče dodati še, da se z omejevanjem sostorilskih prispevkov na fazo izvršitve prispeva k jasnosti razmejitve med sostorilstvom in pomočjo. Izkaže se tudi, da bi dosledna izpeljava stališča, da za sostorilstvo zadoščajo že prispevki v času priprav, vlogo napeljevanja in pomoči izjemno skrčila. Končno pa omejitev sostorilskih prispevkov na čas izvršitve ustreza tudi tukaj zastopani tezi, da je sostorilstvo s prispevki, ki niso izvršitveni, izjema, ki jo je treba razlagati zožujoče. Ob takem pristopu vendarle ne tvegamo kriminalitetopolitično nesprejemljivih nekaznivih polj, tem se lahko izognemo z ustrezno uporabo institutov udeležbe in posrednega storilstva.⁶¹

Slovenska sodna praksa načeloma, a s posameznimi odkloni podpira tukaj zastopano stališče. Stališče, da mora sostorilec delovati v času izvršitve, je Vrhovno sodišče RS izrecno zavzelo v odločbah I Ips 31/2003, I Ips 397/2005, I Ips 217/2000⁶², kot rečeno, pa se ga ni vselej dosledno držalo.

Ilustrativen je odstop v zadevi I Ips 231/2004. Več moških je skupaj vlomilo v Mercatorjevo skladišče, od koder so odnesli 299 TV-sprejemnikov in 12 sodov iz nerjavnega jekla v skupni vrednosti približno 50.000 EUR. Obdolženec je pri dejanju sodeloval tako, da je storilec dal na voljo prirejene UKV-sprejemnik in izpisek policijskih frekvenc, s katerim so lahko spremljali gibanje policistov na terenu, kar jim je pri transportu ukradenih stvari olajšalo izogibanje morebitnim policijskim patruljam. Pri sami izvršitvi dejanja obdolženec ni sodeloval, iz prisluhov pa izhaja, da je enemu od storilcev v telefonskem

⁵⁹ J. Renzikovski, nav. delo, str. 103.

⁶⁰ C. Roxin, nav. delo (2003), str. 81.

⁶¹ Prim. tudi W. Gropp, nav. delo, str. 372–373; F. Zieschang, nav. delo, str. 379–380.

⁶² V tej zadevi je Vrhovno sodišče podrobneje opredelilo pogoj istočasnosti: »[...] zakon za oba načina [sostorilstva] praviloma zahteva sodelovanje osebe v teku izvrševanja kaznivega dejanja, torej v času uresničevanja njegovih zakonskih znakov. Oseba, ki pri kaznivem dejanju ni sodelovala v teku njegovega izvrševanja oziroma pred njegovim izvrševanjem, vendar tik pred tem ali pa neločljivo povezano z njegovim izvrševanjem, ne more biti sostorilec, lahko pa njegovo sodelovanje predstavlja katero od drugih oblik udeležbe pri tem kaznivem dejanju.«

pogovoru dejal: »Jaz zdaj ne morem biti zraven, ono bom dal, kot sva se zmenila.« Vrhovno sodišče je obdolženca štelo za sostorilca, kar je utemeljevalo z odločilnostjo njegovega prispevka in dobro organiziranostjo vseh sodelujočih.

Podobna je zadeva I Ips 76/2001. Obdolženec, ki je bil solastnik kampa ob reki Kolpi, je sodeloval v združbi, ki se je ukvarjala s prepovedanim spravljanjem ljudi čez mejo. Pri dejanju, ki je bilo predmet obtožbe, je sodeloval tako, da je spremljal vodostaj Kolpe in dvema drugima članoma družbe sporočil, da je reka spet primerna za prečkanje s čolnom. Ta sta pozneje s čolnom, ki ga je dal na voljo obdolženec, s hrvaškega brega Kolpe v Slovenijo prepeljala 23 tujcev različnih narodnosti in skupaj še z eno osebo poskrbela za prevoz s kombijem proti Ljubljani. Tudi v tej zadevi je Vrhovno sodišče obdolženca, čeprav v času izvršitve ni sodeloval, štelo za sostorilca, osrednja argumenta za to pa sta bila, da brez njegovega prispevka (poročanje o vodostaju, zagotovitev čolna) dejanja ne bi bilo mogoče izvršiti (nekaj dni pred izvršitvijo dejanja je Kolpa narasla, prestopila strugo in ni bila primerna za plutje).

Po tukaj zastopanem stališču taka širitev sostorilstva v predpolje deliktnega dogajanja ni na mestu. Res je sicer, da v obeh obravnavanih primerih (velika tatvina iz Mercatorja, spravljanje ljudi čez Kolpo) dejanj v zamišljeni obliki ne bi bilo mogoče izvršiti brez prispevkov obdolžencev. Toda pripravljalna ravnanja ne postanejo sostorilstvo zgolj zato, ker pomenijo nujni pogoj za izvršitev dejanja. Če bi to držalo, bi bilo treba vsako zagotovitev sredstva (orožja, vlomilskega orodja, vstopne kode ipd.), brez katerega dejanja ne bi bilo mogoče izvršiti, šteti za sostorilstvo. To pa bi cono sostorilstva lahko potisnilo globoko v fazo priprav in jo neupravičeno razširilo na račun pomoči.

Drugo zadevo (poročanje o vodostaju reke Kolpe) nekoliko zapleta dejstvo, da je obdolženec s svojim prispevkom deloval v okviru združbe, ki se je ukvarjala s prepovedanim spravljanjem ljudi čez mejo. Vendar pa samo sodelovanje v združbi še ne pomeni, da je vsak prispevek, ki je dan znotraj nje, avtomatično sostorilski. Članstvo v združbi ne suspendira splošnih pravil o storilstvu in udeležbi, zato je mogoče, da prispevek posameznega člana glede na okoliščine konkretnega primera pomeni zgolj pomoč.⁶³ Tako obdolženec pri konkretnem dejanju ni deloval v »središčnem polju deliktnega dogajanja« (Roxin), temveč je bil s svojim poročanjem in zagotovitvijo sredstva še vedno razmeroma stranska figura, ki dokončno odločitev in samo izvršitev dejanja prepušča drugim, zato bi ga bilo ustrezneje obravnavati kot pomagачa.

⁶³ Tako tudi Vrhovno sodišče RS v zadevi I Ips 397/2005: »Vsako sodelovanje pri izvršitvi kaznivega dejanja v združbi ne pomeni nujno sostorilstva, lahko gre tudi za prispevek v obliki udeležbe v ožjem pomenu (pomoč, napeljevanje).«

Tukaj zastopano stališče, da so sstorilski lahko le prispevki v času izvršitve dejanja, je treba precizirati v dveh pogledih. Vprašati se velja, ali zahteva po delovanju v času izvršitve hkrati pomeni tudi, da mora biti sstorilec navzoč na kraju izvršitve. Prav tako pa je treba natančneje opredeliti časovni interval, ki ga v tej zvezi označujemo s »časom izvršitve«.

Glede prvega vprašanja je treba pritrditi večinskemu mnenju, da delovanje v času izvršitve ne pomeni nujno navzočnosti na kraju izvršitve, mogoče je namreč, da eden ali več sstorilcev koordinira dogajanje s pomočjo komunikacijskih naprav.⁶⁴ Tako bi bil v že navedeni zadevi z UKV-sprejemnikom obdolženec nesporno sstorilec, če bi med izvršitvijo s prirejeno UKV-napravo sam spremljal gibanje policijskih patrolj na terenu in o njem po telekomunikacijski zvezi obveščal pajdaše, ki so praznili Mercatorjevo skladišče.

Drugo vprašanje je nekoliko zahtevnejše. Stališče, da sstorilstvo ni mogoče v stadiju priprav, pač pa le v stadiju izvršitve, zahteva najprej natančno razmejitev obeh stadijev. Dilemo odpirajo zlasti zadeve, v katerih sodelujoči deluje tik pred izvršitvijo v formalnem smislu (torej tik pred začetkom izpolnjevanja zakonskih znakov). Dober ponazoritveni primer sta obdolženca, ki sta požig izvršila tako, da je eden objekt polil z bencinom, drugi pa je takoj za tem vrigel vžigalico.⁶⁵

Stališče, da tisti, ki je objekt polil z bencinom, ni dal prispevka v času izvršitve in zato ne more biti sstorilec, bi bilo neživljenjsko. Obstaja precejšnja enotnost glede tega, da izključno formalna merila (ali so v trenutku prispevka preostali sodelujoči že izpolnjevali katerega izmed zakonskih znakov) ne dajejo ustreznih rezultatov, saj bi to pomenilo umeten rez v življenjsko celoto. Zato je stadij izvršitve treba razumeti smiselno in z njim zaobseči tudi ravnanja, izvršena neposredno pred izpolnjevanjem zakonskih znakov, ki so z njim neločljivo povezana.⁶⁶ Pri tem je treba poudariti, da to ni posebna, institutu sstorilstva prilagojena razlaga, temveč nekaj, kar izhaja iz danes prevladujočega gledanja na razmejitve pripravljanih dejanj in poskusa.⁶⁷

Povedano dobro ponazarja naslednja zadeva iz slovenske sodne prakse (I Ips 477/2006). Obdolženec in oškodovanec sta se sprla, ker je obdolženec z mo-

⁶⁴ C. Roxin, nav. delo (2003), str. 82.

⁶⁵ C. Roxin, nav. delo (2006), str. 303.

⁶⁶ Prim. prav tam, str. 303. Enako stališče je zagovarjal Zlatarić, ko je trdil, da je čas izvršitve treba razumeti smiselno, in ne formalno. Tako je bil pripravljen za sstorilca šteti nekoga, ki je pripravil stvari, da jih je lahko nato nekdo drug odnesel iz restavracije, saj pripravljanje stvari in njihovo odnašanje skupaj kot celota pomenita jemanje tuje stvari. B. Zlatarić, nav. delo (1956), str. 103.

⁶⁷ P. Novoselec, nav. delo (2008), str. 736–740.

tornim kolesom, prirejenim za motokros, glasno in hitro peljal mimo oškodovančeve hiše, pred katero se je zadrževal oškodovanec z družino, zaradi česar so se počutili ogrožene, posebno ker se je pred hišo igral tudi majhen otrok. Kljub pozivom, naj tega ne dela, je obdolženec vožnjo še dvakrat ponovil. Ko se je mimo pripeljal tretjič, je oškodovanec zamahnil s palico proti motorju obdolženca in mu razbil zadnjo luč. Čez pol ure se je obdolženec spet pripeljal in oškodovanca zvalil stran od hiše, v zasedo, ki so mu jo pripravili. Tam sta ga dva storilca pretepla z lesenimi palicami in ga obrcala, zaradi česar je oškodovanec utrpel posebno hude telesne poškodbe. Obdolženec je organiziral zasedo in oškodovanca zvalil vanjo, sam pa ga ni tepel.

Sodišča so na vseh treh stopnjah obdolženca štela za sotorilca pri kaznivem dejanju posebno hude telesne poškodbe, čeprav sam oškodovanca ni tepel. Temu stališču je treba pritrditi. Spravljanje žrtve v pripravljeno zasedo, v kateri se nad žrtvijo izvrši nasilno kaznivo dejanje, je tipično ravnanje, ki se sicer zgodi pred formalnim izpolnjevanjem zakonskih znakov, vendar pa je z njim neposredno in neločljivo povezano.⁶⁸ Tudi v tem primeru ne gre za posebno, sotorilstvu prilagojeno razlago razmejitve pripravljanih ravnanj in poskusa: spravljanje žrtve v zasedo, kjer naj bi se nad njo takoj izvršilo kaznivo dejanje, po danes prevladujoči individualno-objektivni teoriji spada v stadij poskusa. Tudi v kvalitativnem pogledu v danem primeru ni sporno, da prispevek izpolnjuje pogoje funkcionalne oblasti nad dejanjem (gledano *ex ante* je bilo žrtev zmamiti v zasedo bistveno za izvršitev dejanja).

Končno je treba nekaj pozornosti nameniti tudi zadnji časovni točki, do katere je sotorilstvo še možno. V tej zvezi velja vse, kar je bilo povedano pri sukcesivnem sotorilstvu; na presojo časovnih mej sotorilstva ne vpliva, ali gre za klasičen položaj, ko vsi sotorilci delujejo po vnaprej izdelanem skupnem načrtu, ali pa za poseben primer, ko se eden od sotorilcev naknadno priključi že obstoječemu načrtu. Nesporno je torej, da je sotorilski prispevek mogoče dati le do dokončanja dejanja, pri tem pa je treba kritičnemu premisleku izpostaviti v literaturi praviloma nereflektirano stališče, da je sotorilstvo vselej mogoče do *materialnega dokončanja dejanja*.⁶⁹ Zakon pojma materialnega dokončanja ne pozna, zato je nesprejemljivo s sklicevanjem nanj sotorilstvo širiti na ravnanja, do katerih pride po tem, ko je bit kaznivega dejanja že uresničena. Diferencirano je treba torej obravnavati delikte, ko je faza med formalnim in

⁶⁸ C. Roxin, nav. delo (2006), str. 303.

⁶⁹ V tej zvezi ni vselej dosleden Roxin, ki ob obravnavi pomoči utemeljeno graja splošeno rešitev, ki pomoč brez izjem utemeljuje tudi na prispevkih med formalnim in materialnim dokončanjem (C. Roxin, nav. delo (2003), str. 220–222). Nasprotno pa pri obravnavi nekaterih primerov sotorilstva apodiktično zapiše, da so prispevki vselej lahko dani do materialnega dokončanja (C. Roxin, nav. delo (2006), str. 579).

materialnim dokončanjem še znotraj biti kaznivega dejanja (trajajoča kazniva dejanja, kazniva dejanja z iterativno zgradbo), in tiste, pri katerih ravnanja po formalnem dokončanju niso več zaobsežena z bitjo delikta (npr. spravljanje stvari na varno pri tatvini). Nekdo, čigar prispevek je po vnaprejšnjem dogovoru omejen na razkladanje ukradene robe in njeno ustrezno skladiščenje, ne more biti sotorilec; ne samo zato, ker njegov prispevek nemara ni bistven, temveč tudi zato, ker je prepozen. Tudi če bi šlo za tatvino stvari, pri katerih je za ohranitev substance potrebno specialistično skladiščenje (brez katerega se sploh ne bi bilo smiselno lotiti tatvine), opisani prispevek kljub svoji bistvenosti ne more utemeljiti sotorilstva, lahko pa glede na vnaprejšnjo dogovorjenost pomeni psihično pomoč.

Pravkar povedano ne izključuje možnosti sotorilstva v položajih, pogostih v praksi, ko nekdo v avtomobilu z vključenim motorjem čaka na pajdaše, ki ropajo, in jih nato bliskovito odpelje s kraja dejanja. Res je sicer, da je v trenutku, ko storilci pritečejo do vozila, rop formalno že dokončan, toda voznik je bil dejaven že med izvršitvijo *stricto sensu*, ko je čakal v avtomobilu. Spet je res, da ta prispevek (čakanje v avtu), če ga ločimo od preostalega dogajanja in ga obravnavamo samega zase, nemara pomeni zgolj pomoč, s tem ko drugim storilcem daje občutek varnosti.⁷⁰ Vendar pa se zdi neživljenjsko, da bi voznikov prispevek razcepili na dva dela in ga obravnavali najprej kot pomoč med kaznivim dejanjem (ko čaka v avtu), nato pa kot vnaprej obljubljeni pomoč po kaznivem dejanju (ko naglo spelje in zagotovi umik). V resnici gre za življenjsko celoto, ki sega v čas med izvršitvijo ter tik po njej in ki je pri načrtovanju kaznivih dejanj, kot je rop, praviloma bistven prispevek k dejanju.

Vprašanje sodelovanja pri dejanju po njegovem formalnem dokončanju se je v novejši slovenski sodni praksi večkrat postavilo v zvezi s prepovedanim spravljanjem ljudi čez mejo (zdaj 308. člen KZ-1), v primerih obdolžencev, ki so sodelovali le s prevozom čez ozemlje, niso pa bili vključeni v predhodno spravljanje čez mejo (I Ips 217/2000, I Ips 89/2001). Vrhovno sodišče je to ravnanje praviloma štelo za (psihično) pomoč, kar ustreza tukaj zastopanemu restriktivnem pristopu do sotorilstva med formalnim in materialnim dokončanjem dejanja. V to je leta 2004 z novelo posegel zakonodajalec, ki je nekdanje kaznivo dejanje prepovedanega prehoda čez državno mejo razširil na prepovedano prehajanje meje *ali ozemlja države* (zdaj 308. člen KZ-1) in med izvršitvena ravnanja dodal tudi prevoz čez ozemlje države, zaradi česar je po novem te prevoze treba obravnavati kot sotorilske prispevke.

⁷⁰ Prim. P. Novoselec, nav. delo (2010), str. 962.

5. SKLEP

Po uvodoma predstavljeni tezi, da »storilska volja« kot merilo sotorilstva v večini primerov ne more biti več kot fraza, je bilo treba raziskati alternative pri nas tradicionalni objektivno-subjektivni koncepciji. Med njimi se je za najsprejemljivejšo izkazala ideja o funkcionalni oblasti nad dejanjem, ki pa je prav tako težko kaj več kot simbolična formula, če je ne konkretiziramo skozi značilne dileme sotorilstva. Pri obravnavi teh dilem je bil moj pristop do sotorilstva restriktiven. Sledil je zamisli, da je storilstvo in z njim sotorilstvo v prvi vrsti uresničevanje biti kaznivega dejanja. Seveda je formalni pogled, po katerem so storilci lahko izključno tisti, ki izpolnjujejo del zakonskega opisa kaznivega dejanja, danes presežen, še zmeraj pa mora ostati izhodišče oziroma osnovno pravilo, izjeme od tega pravila pa je treba razlagati ozko. Ta restriktivnost se mora izraziti tako takrat, ko presojava odločilnost nekega prispevka, kot tudi pri presoji časovnih mej sotorilstva, ki morajo sovpadati s časovnimi mejami izvršitve. Posebno področje so delikti, pri katerih funkcionalna oblast nad dejanjem ni sposobna zajeti bistva sotorilstva (posebna in lastnoročna kazniva dejanja, opustitve, malomarna kazniva dejanja). To področje se kaže kot nadaljnji izziv raziskovanja sotorilstva pri nas.

Literatura

- Matjaž Ambrož: Storilstvo in udeležba v KZ-1 in sodni praksi, v: Podjetje in delo, 35 (2009) 6-7, str. 1531–1539.
- Matjaž Ambrož: Pojem storilstva v kazenskem pravu, v: Pravniki, št. 9-10/2010, str. 631–649.
- Matjaž Ambrož: Pomoč in njene meje v kazenskem pravu, v: Zbornik znanstvenih razprav (2010), str. 69–92.
- Franjo Bačić: Krivično pravo – opći dio. 5. izdaja, Informator, Zagreb 1998.
- Jürgen Baumann, Ulrich Weber in Wolfgang Mitsch: Strafrecht – Allgemeiner Teil. Verlag Ernst und Werner Gieseking, Bielefeld 2003.
- Ljubo Bavcon in Alenka Šelih: Kazensko pravo – splošni del. Druga izdaja, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 1987.
- Ljubo Bavcon, Alenka Šelih, Damjan Korošec, Matjaž Ambrož in Katja Filipčič: Kazensko pravo – splošni del. 5. izdaja, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 2009.
- Ivan Bele: Kazenski zakonik s komentarjem – splošni del. GV Založba, Ljubljana 2001.
- Ivan Bele: Problemi iz okrilja nauka o udeležbi, v: Šelih, Alenka (ur.): Sodobne usmeritve kazenskega materialnega prava. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, Ljubljana 2007, str. 235–252.
- Igor Bojanić: Počiniteljstvo kao vlast nad djelom. Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu, Zagreb 2003.
- Andrej Ferlinc: Ali je definicija sostorilstva zdaj boljša?, v: Pravna praksa (1995) 8, str. 2-3.
- Georg Freund: Strafrecht – Allgemeiner Teil. Springer, Berlin 2009.
- Helmut Fuchs: Österreichisches Strafrecht – Allgemeiner Teil I. Springer, Dunaj 2000.
- Bernd Heintschel-Heinegg (ur.): Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch – Band 1. Beck, München 2003.
- Kurt Seelmann, Strafrecht – Allgemeiner Teil. Helbin & Lichtenhahn, Basel 2005.
- Hans-Heinrich Jescheck, Thomas Weigend: Lehrbuch des Strafrechts – Allgemeiner Teil. Duncker & Humblot, Berlin 1996.
- Diethelm Kienapfel, Frank Höpfel: Strafrecht – Allgemeiner Teil. Manz, Dunaj 2000.
- Damjan Korošec: Spolnost in kazensko pravo. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 2008.

- Petar Novoselec: Razgraničenje pripremnih radnji i pokušaja, v: Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta na Rijeci, 29 (2008) 2, str. 721–758.
- Petar Novoselec: Opći dio kaznenog prava. Sveučilište u Zagrebu, Zagreb 2009.
- Petar Novoselec: Razgraničenje supočiniteljstva i pomaganja kot razbojništva, v: Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, (2010) 2, str. 961–963.
- Petar Novoselec: Die Rezeption der Tatherrschaftslehre im kroatischen Strafrecht, v: Heinrich, Manfred, in drugi: Strafrecht als Scientia Universalis – Festschrift für Claus Roxin zum 80. Geburtstag. Walter de Gruyter, Berlin 2011, str. 1643–1657.
- Ingeborg Puppe: Strafrecht – Allgemeiner Teil im Spiegel der Rechtsprechung. Nomos, Baden-Baden 2011.
- Constantin Rehaag: Prinzipien von Täterschaft und Teilnahme in europäischer Rechtstradition. Max Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, Freiburg 2009.
- Joachim Renzikowski: Restriktiver Täterbegriff und fahrlässige Beteiligung. Mohr Siebeck, Tübingen 1997.
- Thomas Rotsch: »Einheitstäterschaft« statt Tatherrschaft. Mohr Siebeck, Tübingen 2009.
- Claus Roxin: Kriminalpolitik und Strafrechtssystem. Walter de Gruyter, Berlin 1973.
- Claus Roxin: Strafrecht – Allgemeiner Teil II (Besondere Erscheinungsformen der Straftat). Verlag C. H. Beck, München 2003.
- Claus Roxin: Täterschaft und Tatherrschaft. 8. izdaja, Walter de Gruyter, Berlin 2006.
- Wolfgang Schild: Tatherrschaftslehren. Peter Lang, Frankfurt na Majni 2009.
- Eberhard Schmidhäuser: Strafrecht – Allgemeiner Teil. J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen.
- Hans-Jörg Schwab: Täterschaft und Teilnahme bei Unterlassungen. Peter Lang, Frankfurt na Majni 1996.
- Liljana Selinšek: Kazensko pravo – splošni del in osnove posebnega dela. GV Založba, Ljubljana 2007.
- Zoran Stojanović: Krivično pravo – opšti deo. Pravna knjiga, Beograd 2009.
- Stefan Trechsel, Peter Noll: Schweizerisches Strafrecht – Allgemeiner Teil I. Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich 1998.
- Otto Triffterer: Die österreichische Beteiligungslehre: Eine Regelung zwischen Einheitstäter- und Teilnahmesystemen? Manz, Dunaj 1983.
- Otto Triffterer: Österreichisches Strafrecht – Allgemeiner Teil. Springer, Dunaj 1985.

- Frank Zieschang: Mittäterschaft durch bloße Vorbereitung?, v: Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, 107 (1995) 2, str. 361–381.
- Bogdan Zlatarić: Napomene o saučesništvu u novom krivičnom zakoniku, v: Arhiv za pravne i društvene nauke, 66 (1951) 1, str. 114–135.
- Bogdan Zlatarić: Krivični zakonik u praktičnoj primjeni (1. svezak). Narodne novine, Zagreb 1956.

AVTORSKI SINOPSIS*Authors' Synopses**Izvirni znanstveni članek*

UDK: 343.237

AMBROŽ, Matjaž: Sostorilstvo v primežu teoretičnih modelov in praktičnih izzivov**Pravnik, Ljubljana 2013, let. 68 (130), št. 5-6**

Institut sostorilstva je del vsakodnevnega pravosodnega odločanja in je v tem pogledu del pravosodne rutine. Po drugi strani je že od nekdaj predmet številnih teoretičnih dilem in sporov, ki večinoma niso umetno ustvarjeni, temveč imajo svoje oporišče v pravosodni stvarnosti. Prispevek je poskus sistematizirati obstoječo slovensko doktrino sostorilstva, pri čemer se avtor zavzema za odpoved tradicionalni in nekritični uporabi objektivno-subjektivnega merila, po katerem naj bi sodišče poleg teže prispevka ugotavljalo tudi »storilsko voljo«. Kot alternativa temu merilu je v prispevku analizirana ideja o sostorilstvu kot funkcionalni oblasti nad dejanjem, ki jo avtor sprejema kot izhodišče, vendar je ne idealizira in opozarja na njene omejitve. Bolj kot za iskanje »metaideje« sostorilstva, ki ne more biti več kot skupek zelo splošnih vodil, gre avtorju za rešitev posameznih značilnih dilem instituta, odgovore na katere išče v dialogu s sodno prakso. V prispevku zaradi prostorskih omejitev niso obravnavana posebna vprašanja sostorilstva (opustitve, poskus, *delicta propria*, malomarno sostorilstvo), ki bodo predmet ločenega prispevka.

Original Scientific Article

UDC: 343.237

AMBROŽ, Matjaž: Co-Perpetration – Between Theoretical Models and Practical Challenges

Pravnik, Ljubljana 2013, Vol. 68 (130), Nos. 5-6

The institution of co-perpetration belongs to every day judicial decision making and can be considered as a matter of judicial routine. Nevertheless, it has always been raising theoretical dilemmas and disputes, whereas most of them were not artificially invented, but corresponded with real problems streaming for judicial reality. The article attempts to systematize the existing Slovenian legal doctrine of co-perpetration, whereas the author argues for the abolishment of traditional objective-subjective approach, which builds upon (*inter alia*) the finding, whether the actor acted with “the will to be a perpetrator”. As an alternative the author discusses the idea of co-perpetration as a functional control over the act, which he accepts as a starting-point and at the same time points out its limitations. The author’s utmost interest is not the pursuit of a certain meta-theory of co-perpetration, which can never be more than a vague set of principles. He is far more interested in certain specific dilemmas of the institution and tries to answer them through the dialogue with the judicial practice. Due to space limitations the article does not address the special issues of co-perpetration (such as omissions, attempt, *delicta propria* and negligent co-perpetration), which will be dealt in a separate contribution.